

OPINIA

na temat wybranych aspektów bezpieczeństwa energetycznego kraju w procesie oceny oddziaływania na środowisko pierwszej elektrowni jądrowej oraz innych inwestycji.

Wstęp

Niniejsza „Opinia na temat wybranych aspektów bezpieczeństwa energetycznego kraju w procesie oceny oddziaływania na środowisko pierwszej elektrowni jądrowej oraz innych inwestycji” została opracowana na zamówienie Stowarzyszenia Ekologicznego EKO-UNIA we Wrocławiu.

Opinia odnosi się do procedury OOS, wynikającej z przepisów Unii Europejskiej, ogólnych przepisów krajowych oraz specjalnego porządku prawnego, dedykowanego obiektom energetyki jądrowej. Dotyczy specyficznej sytuacji problemowej w gminie Choczewo oraz gminach sąsiednich, związana jest z realizacją i funkcjonowaniem: EJ w lokalizacji Lubiawo-Kopalino, infrastruktury towarzyszącej warunkującej realizację i funkcjonowanie EJ, inwestycji MFW wraz z przyłączeniami do KSE oraz pozostałej krytycznej infrastruktury elektroenergetycznej. W opinii odniesiono się do zapisów decyzji DOOŚ-OA.42051.2015.125 o środowiskowych uwarunkowaniach dla planowanego przedsięwzięcia pod nazwą „Budowa i eksploatacja pierwszej w Polsce elektrowni jądrowej o mocy elektrycznej do 3750 MWe, na obszarze gmin: Choczewo lub Gniewino i Krokowa” wydanej dnia 19 września 2023 r. przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska.

Uwagi ogólne

Jednym z głównych instrumentów realizacji konstytucyjnych zasad zrównoważonego rozwoju jest instytucja oceny oddziaływania na środowisko. W odniesieniu do różnego rodzaju dokumentów polityki rozwoju: strategii, programów i planów na poziomie krajowym lub regionalnym, przeprowadzane są strategie oceny oddziaływania na środowisko. W przypadku planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych procedury OOS winny uwzględniać nie tylko aspekty środowiskowe, ale także podstawowe zasady sprawiedliwości społecznej oraz dialogu społecznego umożliwiającego m.in. zapewnienie ładu przestrzennego oraz równoważenia procesów rozwojowych.

W przypadku ocen oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, tak złożonych jak obiekty energetyki jądrowej, należy podkreślić, że procedura OOS nie jest jednorazowym aktem, lecz wieloetapowym, iteracyjnym procesem powiązany z postępowaniem projektu i awansowaniem rozwiązań technicznych. Proces oceny wszczynany jest na etapie wstępnych założeń i analizy wariantów lokalizacyjnych poprzez kompleksową ocenę przyjętych rozwiązań, aż po przedstawienie analizy porealizacyjnej, odnoszącej się do wyników monitoringu funkcjonującego przedsięwzięcia.

Istotnym elementem procedur OOS jest wariantowanie różnych aspektów lokalizacji, technologii, rozwiązań technicznych i powiązań z infrastrukturą komunikacyjną i in. Wariantowanie winno służyć maksymalizacji efektu rzeczowego, przy jednoczesnej minimalizacji skutków środowiskowych na wszystkich etapach „życia” inwestycji.

Analizowanie wpływów środowiskowych musi uwzględniać kompleksowość podejścia (inwestycje towarzyszące, oddziaływania skumulowane) oraz dynamikę procesów środowiskowych.

Jawność i dostępność informacji oraz szeroki udział społeczny, obejmują informowanie, analizowanie uwag i wniosków osób, grup społecznych i NGO oraz informowanie o treści i uzasadnieniu rozstrzygnięć administracyjnych.

Wprowadzenie

Do nadrzędnych celów inwestycji energetycznych, konwencjonalnych, jądrowych, OZE należy poprawa bezpieczeństwa energetycznego. Czynnikiem gwarantującym poprawę bezpieczeństwa energetycznego są m.in. usytuowanie źródeł względem odbiorców energii elektrycznej i ciepłej oraz istniejącej i planowanej infrastruktury przesyłowej i dystrybucyjnej. W przypadku infrastruktury krytycznej, a do takich zalicza się elektrownie jądrowe wraz z obiektami wyprowadzenia mocy oraz wpięcia do stacji KSE, istotna jest ocena ryzyka oraz potencjalnych zagrożeń i ich skutków przede wszystkim dla odbiorców energii elektrycznej.

W przypadku EJ zlokalizowanej w pasie nadmorskim (w km 165-168 Urzędu Morskiego), 700 ha zajmują obiekty EJ na lądzie, a na ok. 1900 ha inwestycji (otwarty układ chłodzenia) EJ zostanie zlokalizowana w akwenie i na dnie morskim).

Inwestycje towarzyszące EJ obejmują głównie infrastrukturę komunikacyjną oraz elektroenergetyczną. Lokalizacja EJ zostanie powiązana z drogą ekspresową S6, drogami lokalnymi oraz drogami ewakuacyjnymi. Istotne będą również powiązania z portami morskimi Gdańska i Gdyni. Linia kolejowa nr 230 Wejherowo-Garczegorze (będą wymagać odtworzenia i doprowadzenia wielofunkcyjnej bocznicy kolejowej na plac budowy. Transport morski obok portowych przejść granicznych dla materiałów specjalnych będzie wykorzystywał konstrukcje MOLF (pirs 1100 metrów) przeznaczony m.in. do odbioru elementów ponadgabarytowych.

Wyprowadzenie mocy z EJ do KSE nastąpi 4 dwutorowymi liniami 400 kV w korytarzu o szerokości ok. 390 do 730 m.

Według szacunków PSE (z marca 2022 r.) w perspektywie 2023 r. może powstać 10,9 GW w morskich farmach wiatrowych w obrębie polskiej strefy ekonomicznej przyległej do województwa pomorskiego. Prawie w całości potencjał z MFW zostanie przyłączony w gminie Choczewo. Poza rozbudową infrastruktury elektroenergetycznej towarzyszącej EJ, konieczna będzie na potrzeby MFW rozbudowa stacji elektroenergetycznych Żarnowiec, Słupsk-Wierzbięcino, budowa nowych stacji Choczewo, Krzemienica wraz z liniami elektroenergetycznymi 400 kV oraz kablami, a także linią prądu stałego łączącego Pomorze ze Śląskiem,

Nadmiar mocy elektroenergetycznej w gminie Choczewo – EJ, wyprowadzenie z MFW oraz OZE lądowych, będzie skutkować nie tylko odwróceniem kierunku przepływu energii elektrycznej – z północy kraju na południe, ale również koniecznością rozbudowy infrastruktury przesyłowej KSE w rejonie Trójmiasta w kierunkach m.in. Słupska, Olsztyna, Grudziądz oraz Konina. Równoleżnikowe połączenia źródeł energii (EJ, MFW, OZE) zostaną włączone w tzw. Pierścień Energetyczny Bałtyku, którym Pomorze jest połączone z Niemcami, Litwą oraz podmorskimi kablami ze Szwecją.

W związku z planowanymi inwestycjami w źródła energetyczne na Pomorzu, PSE przewiduje rozbudowę w województwie sieci i stacji elektroenergetycznych w liczbie ponad 20 zadań inwestycyjnych.

Wybrane aspekty prawo-proceduralne

Wszelkie procesy inwestycyjne, w tym związane z Programem Polskiej Energetyki Jądrowej, bezpieczeństwem energetycznym kraju itp. podlegają zmieniającym się regulacją prawnym UE, prawa krajowego lub wymaganiom MAEA. Podstawowym dokumentem nieprecyzyjnie przeniesionym do polskiego prawa jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z 13 grudnia 2011 r. (Dyrektywa OOS). Należy zwrócić uwagę na niektóre zapisy tej dyrektywy, które istotnie wpływały na niedostatki dokumentacji OOS pierwszej EJ oraz uchylecia procedury wydawania DŚU, będącej decyzją o udzieleniu zwolnienia na realizację inwestycji. Poniżej przywołano wybrane zapisy Dyrektywy OOS.

„Artykuł 3

1. *Ocena oddziaływania na środowisko polega na właściwym określeniu, opisanu i ocenie, dla każdego indywidualnego przypadku, bezpośredniego i pośredniego znaczącego wpływu przedsięwzięcia na:*

- a) *ludność i zdrowie ludzkie;*
- b) *różnorodność biologiczną ze szczególnym uwzględnieniem gatunków i siedlisk chronionych na podstawie dyrektywy 92/43/EWG oraz dyrektywy 2009/147/WE;*
- c) *grunty, gleby, wody, powietrze i klimat;*
- d) *dobry materialne, dziedzictwo kulturowe i krajobraz;*
- e) *oddziaływanie między elementami, o których mowa w lit. a)-d).*

2. *Wpływ, o którym mowa w ust. 1, na elementy w nim określone obejmuje spodziewany wpływ wynikający z podatności przedsięwzięcia na prawdopodobieństwo wystąpienia wypadków lub katastrof istotnych dla danego przedsięwzięcia.*

Artykuł 6

2. *Aby zapewnić rzeczywisty udział zainteresowanych grup społeczeństwa w procesie decyzyjnym, ogół społeczeństwa jest informowany elektronicznie, przez ogłoszenia publiczne lub za pomocą innych właściwych środków o poniżej określonych kwestiach, we wstępnej fazie procedur podejmowania decyzji w dziedzinie ochrony środowiska, o których mowa w art. 2 ust. 2, a najpóźniej, gdy można zasadnie oczekiwać przedłożenia tego rodzaju informacji:*

- a) *wniosku o zezwolenie na inwestycję;*
- b) *fakcie, że przedsięwzięcie poddane jest procedurze oceny oddziaływania na środowisko oraz, gdzie stosowne, fakcie, że stosuje się art. 7;*
- c) *danych szczegółowych właściwych organów odpowiedzialnych za podejmowanie decyzji, organów, od których można uzyskać istotne informacje, organów, do których mogą być przedkładane komentarze lub zapytania, oraz szczegółach harmonogramu przekazywania komentarzy lub zapytań;*
- d) *charakterze możliwych decyzji lub, jeśli istnieje, projekcie decyzji;*
- e) *wskazaniu dostępności informacji zebranych na podstawie art. 5;*
- f) *wskazaniu czasu i miejsc, w których zostaną udostępnione istotne informacje, oraz środków, za pomocą których zostaną one udostępnione;*

g) *szczegółach ustaleń dotyczących udziału społeczeństwa, dokonanych na podstawie ust. 5 niniejszego artykułu.*

Artykuł 8a

1. *Decyzja o udzieleniu zezwolenia na inwestycję zawiera co najmniej następujące informacje:*

a) *uzasadnioną konkluzję, o której mowa w art. 1 ust. 2 lit. g) ppkt (iv);*

b) *wszelkie warunki dotyczące środowiska przedstawione wraz z decyzją, opis wszelkich cech przedsięwzięcia lub środków przewidzianych w celu uniknięcia, zapobieżenia lub ograniczenia i, w miarę możliwości, zrównoważenia znaczących niekorzystnych skutków dla środowiska oraz, w stosownych przypadkach, środki w zakresie monitorowania.”*

ZAŁĄCZNIK IV

(Informacje zawarte w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko)

5. *Opis prawdopodobnego znaczącego wpływu przedsięwzięcia na środowisko, wynikającego m.in. z:*

d) *zagrożeń dla zdrowia ludzkiego, dziedzictwa kulturowego lub dla środowiska (na przykład w wyniku wypadków lub katastrof);*

e) *kumulacji skutków ze skutkami innych już realizowanych lub zatwierdzonych przedsięwzięć, z uwzględnieniem aktualnych problemów środowiskowych dotyczących obszarów o szczególnym znaczeniu środowiskowym, które mogą zostać dotknięte skutkami realizacji przedsięwzięcia, lub z uwzględnieniem wykorzystania zasobów naturalnych;”*

Ustalenia dokumentu Samorządu Województwa Pomorskiego z 2016 r. – Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030 w kierunkach polityki przestrzennej wyznaczyły m.in. Obszar Funkcjonalny Rozwoju Energetyki Jądrowej zobowiązując inwestora EJ do opracowania Studium zagospodarowania przestrzennego OFREJ, którego podstawowymi celami było m.in. skoordynowanie działań związanych z przekształceniami zagospodarowania skutkami środowiskowymi budowy i funkcjonowania EJ, inwestycji towarzyszących oraz pozostałej krytycznej infrastruktury elektroenergetycznej.

W 2023 r. zostało zmienione prawo dedykowane obiektom energetyki jądrowej umożliwiając wydanie decyzji zasadniczej, bez uprzednich: decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia (EJ i inwestycji towarzyszących) oraz decyzji lokalizacyjnej EJ.

W przyjętym w 2021 roku Planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich RP przewidziano na terenie gminy Choczewo wyprowadzenie z MFW (w km 160-162 Urzędu Morskiego) ok. 11 GW mocy.

Wybrane kwestie bezpieczeństwa energetycznego

W świetle dyrektywy OOS, przepisów prawa polskiego oraz ustaleń dokumentów planistycznych bezpieczeństwo energetyczne nie może być pominięte w postępowaniu OOS pierwszej elektrowni jądrowej m.in. ze względu na:

- konieczność merytorycznej analizy wszystkich potencjalnie znaczących oddziaływań EJ (przedsięwzięcia wraz z inwestycjami warunkującymi jej realizację i funkcjonowanie),

- pominięcie kwestii wpływu przedsięwzięcia w przypadku występowania wypadków lub katastrof oraz ich potencjalnych skutków w DŚU,
- oceny oddziaływań skumulowanych przedsięwzięcia (EJ i inwestycje towarzyszące) oraz innych elementów krytycznej infrastruktury energetycznej (przyłącza MFW, stacji elektroenergetyczne, linie 400 kV),
- brak udziału społeczeństwa, w tym zainteresowanych grup i interesariuszy z OFREJ (powiaty wejherowski, pucki, lęborski),
- brak spójności z ustaleniami Planu zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich RP oraz Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030.

Jest to szczególnie istotne od czasu wojny za wschodnią granicą, która spowodowała zmianę paradygmatu bezpieczeństwa energetycznego. W przypadku eksploatacji EJ. Ze względu na funkcjonowanie KSE należy uwzględniać m.in. takie czynniki zagrożeń jak: militarne, terrorystyczne, ataki cybernetyczne oraz akty sabotażu, niezawodność funkcjonowania przesyłowej infrastruktury krytycznej.

Funkcjonowanie EJ, stanowiącej element infrastruktury krytycznej może w warunkach wymienionych zagrożeń wpływać na bezpieczeństwo: militarne, jądrowe, informacyjne, żywnościowe i zdrowotne, co nie zostało w żaden sposób uwzględnione w dokumentach OOS oraz procedurze OOS pierwszej EJ w lokalizacji Lubiatowo-Kopalino z otwartym układem chłodzenia.

Konkluzje

1. Bezpieczeństwo energetyczne ma strategiczny charakter i fundamentalne znaczenie dla bezpieczeństwa państwa. Biorąc pod uwagę konieczną transformację polityki energetycznej, należy w sposób kompleksowy, perspektywiczny, uwzględniając dynamikę różnych zjawisk analizować lokalizację pierwszej polskiej EJ powiązaniu z lokalizacją innych źródeł energii oraz funkcjonowaniem KSE.
2. Zintegrowane analizowanie i ocena skutków lokalizacji pierwszej EJ oraz innych źródeł energii elektrycznej nie może nie uwzględniać kwestii bezpieczeństwa energetycznego oraz znaczących wpływów związanych ze skutkami ewentualnego wystąpienia wypadków lub katastrof związanych z funkcjonowaniem planowanego przedsięwzięcia, będącego wrażliwym elementem infrastruktury krytycznej.
3. Realizacja zasad zrównoważonego rozwoju oraz wdrażanie ładu przestrzennego w regionie oddziaływania EJ wymaga opracowania „Studium obszaru funkcjonalnego rozwoju energetyki jądrowej” obejmującego powiaty: wejherowski, lęborski i pucki - wraz ze strategiczną OOS tego studium.
4. Awansowane procedury inwestycji:
 - EJ w lokalizacji Lubiatowo-Kopalino,
 - inwestycji wyprowadzania mocy z EJ do KSE,
 - inwestycje warunkujących funkcjonowanie EJ,
 - przyłączy morsko-ładowych MFW,
 - nowych stacji elektroenergetycznych,

- kabli i linii energetycznych najwyższych napięć,
- inwestycji związanych z energetyką zeroemisyjną (farma fotowoltaiczna oraz produkcja wodoru) w miejscowości Słajszewo o mocy do 500 MW,
- istniejącej farmy fotowoltaicznej w Zwartowie o mocy 204 MW, która rozbudowywana będzie do mocy 290 MW.

w gminie Choczewo, spowodują wysoką koncentrację elektroenergetycznej infrastruktury krytycznej. Wymaga to wszechstronnej analizy i oceny potencjalnych ryzyk oraz zagrożeń skutkami takich działań jak: atak militarny, terroryzm, atak cybernetyczny, sabotaż. Wstępna ocena takich zagrożeń w procedurze OOS przedsięwzięcia, jakim jest funkcjonujący obiekt jądrowy, wynika nie tylko z prawa unijnego.

5. Decyzja Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 19 września 2023 r., określająca środowiskowe uwarunkowania realizacji przedsięwzięcia (DOOŚ-OA.4205.1.2015.125) nie odnosi się do tak znaczących wpływów przedsięwzięcia jak prawdopodobne skutki wypadków lub awarii. Niezgodna jest więc z unijną Dyrektywą OOS. Decyzja nie odnosi się do tak istotnych kwestii jak oddziaływania skumulowane. Wymienione istotne dla prawidłowości przeprowadzonej procedury OOS, nie były przedmiotem informowania ogółu społeczeństwa oraz różnych grup interesariuszy w regionie.

Gdańsk, 11 stycznia 2024 r.

Andrzej Tyszecki